

BOLETIN

DE LA

Real Academia de Buenas Letras

— DE BARCELONA —

AÑO VIII

ENERO Á MARZO DE 1908

Núm. 29

La Real Academia de Bones Lletres
de Barcelona, aymant de les glories de la terra,

presta son homenatge de la més alta consideració al
strenuu conqueridor qui completà la obra de nostra
nacionalitat històrica, al alt rey en Jaume primer.

~ Són lleuger testimoni d'aytal homenatge la so-
lempnial sessió pública a ell dedicada, que tingué
efecte en la sala d'actes d'aquesta Corporació lo dia
2 de febrer, y lo present nombre de nostre Butlletí,
hón s'hi publiquen los treballs qui constituiren la re-
ferida sentada extraordinaria. ~ ~ ~ ~ ~

SESSIÓ PÚBLICA EN HONOR DE JAUME I EN LO VII^è CENTENARI DE SON NATALICI

Començà ab un parlament del President de la Acadèmia, D. Felip Bertrán d'Amat, senyalant l'objecte de la sessió ab les següents paraules:

Estèm reunits per commemorar lo naxement del fill de la Reyna donya Maria de Montpeller, concebut y desde la seva infantesa rodejat d'accidents extraordinaris, y que malgrat grans perills, prompte logrà los esplendors d'un regnat gloriós, sots lo nom, al través de set segles llegendari, de *Jaume lo Conqueridor*.

Nostra Acadèmia, quin principal objecte es aclarir y depurar la historia de Catalunya, té motius sobrats per tributar al regnat y a la persona de Jaume I cordials recordances, puix que en son temps se determinà y senyalà la patria catalana ab molts dels caràcters que li son propis. En veritat, se tracta d'una de les èpoques més accidentades y plena de fets de la major trascendencia històrica, desde l'invassió dels barbres; època en que les ciències y les arts, les institucions públiques, lo dret privat y fins les nacionalitats, se determinan y senyalan, poguentse dir, ab lo Sr. Quadrado: «Avansava lo segle XIII ab pas ràpidament progressiu, disolguent la organització feudal, creant municipalitats, robustint la potestat reyal y descentrotllant lo comerç, la industria, los conexements y quantes llevors d'emancipació y cultura havian depositat en son sí les anteriors centurries. Jaume I d'Aragó precedia de molt à son segle en extensió de mires y en altura de pensaments; les desgracies de sa joventut havian madurat primerencament sa perspicax inteligencia». Esforçat guerrer, desde'ls nou anys en que ja entrà en batalla, lluytà sens repós, mostrant lo tremp fort de son sperit en moments critichs, com devant les despulles dels Montcades a Mallorca y al ésser nafrat en lo setge de València; cabdill cristià gità los serrahins de sos castells, poblats y ciutats, conquistant los regnes de Mallorca, València y Murcia; mas, aquella vida bèlica y l'esplendor de ses armes no li feren oblidar la protecció al cultiu de les ciències y de les arts y procurar lo desenrotllament social, polítich y civil dels seus pobles.

Durant lo regnat de D. Jaume, un estol de trovadors inspiran y fomentan un gèrmen d'opinió pública, particularment en lo mitgjom de França, y nombrosos savis assistexen a la seva Cort; ell concorre a les discussions teològiques entre'ls doctòrs cristians y los rabins; ell mateix cultiva les lletres ab pretensions d'orador, e inspira l'admirable Crònica de les seves gestes; en los molts temples que edifica, l'arch

en punta ve a sostenirse sobre les robustes columnes romàniques, donant naixement al bell art ojival. En punt al desenrotllament social y polítich de la seva època, importa recordar ses lluytes ab los senyors feudals, la constitució del Conçell de Cent de Barcelona y d'altres municipalitats, la conversió de les juntes de la noblesa y la clerecia en verdaderes Corts, donanthi participació als representants de les comunitats, y com se senyala de diferents maneres la consideració que lo Rey atorgaba als burgesos. Podèm, donchs, senyalar lo regnat de D. Jaume com un important període de la organització social y del regiment polítich mitg-eval a Catalunya.

No té menys importància lo moviment del dret civil en aquesta època, rebent la influència del renaxement bolonyès. Diu lo baró de Tóurtoulon que D. Jaume «fou un dels primers entre los sobirans d'Europa en secundar lo moviment a favor dels estudis jurídichs que ab tanta vigor s'emprengué en lo segle XIII». En mon concepte, no se oposa ni perjudica a aquesta opinió, ni rebaxa la gloria de nostre monarca en lo punt del desenrotllament juridich de Catalunya, la lley feta en les Corts de Barcelona, de 1234, compresa en la colecció de 1588 entre les superflues y derogades, en la qual terminantment se prohibeix que's fallin les causes per les romanes y godes, drets y decretals y fins que se aleguin devant los tribunals y en aquests s'admitixin advocats llegistes. Perque és un fet que desde aquesta lley dexà de aplicarse lo *Fuero Juzgo*, mas la llegislació Justiniana, modificada per les Decretals, romaní constituhint lo dret supletori, lo fons y pot dirse la essència de la llegislació que encara nos regeix. Guillem de Vallseca y Callís la citan com a derogativa tant sols del dret gòtich, y lo meteix D. Jaume la modificà ben aviat en sa pragmàtica de 1242, obrint la porta a la vigència de les lleys canòniques y romanes com drets supletoris, quan no bastin y abundin les costums y los Usatges. En sa Crònica consigna que a Calatayud, contestant als plans dels aragoneses, los hi manifestà que portava en sa Cort llegistes y decretalistas, per que l'assessoressin en les sentències, encara que respectant sempre'l fur propri del lloch; y en lo text del «Furs de Valencia» seguí los nou primers llibres del Códich de Justinia.

La lley de 1234, en mon concepte mostra un dels aspectes de la lluyta de D. Jaume ab lo poder feudal, en la que no sempre obtingué la victòria. Són los Usatges un códich que representa un avenç de la civilització en son temps, en quant reglamentà lo feudalisme; mas, essent códich feudal, lo miraren ab repugnància los pobles ó regions hón brotava ja la burgesia. Per çó alguns interpretadors atribueixen la lley de 1234, al propòsit de recordar la vigència dels Usatges a tot hom qui'ls intentava resistir. Potser, la prohibició expressa y enèrgica de citar lo Dret romà y Decretals indica que s'havia vist lo favorables que eren a la potestat reyal y a la burgesia y com contrariaven lo feudalisme. Y no poguent descobrirse naturalment en D. Jaume la intenció

de favorir a aquest, sembla llògich atribuir la llei de 1234 a exigències dels senyors feudals. Consigna lo sobirà en la Crònica un fet que confirma dita animositat. Guillém de Ça Sala defensava devant de Don Jaume los drets de la Comtesa d'Urgell y en Guillém de Cardona li feu la següent increpació: «Teniu en compte Guillém, que ab vostra palabreria de llegista, que aprengueru allà en Bolonia, no feu perdre al Comte son Comtat», ab lo qual se manifesta la repugnancia dels senyors feudals als llegistes, y lo fet de pledejar en la Cort de D. Jaume, dexebles de Bolonia, per altra part conegut, donchs, Savigny senyala lo lloch que ocuparen los fills de Catalunya y d'Aragó en aquella Universitat. Se demostra donchs ab claretat, que durant lo regnat de tan strenuu príncep y ab son adjutori, la renaxença jurídica iniciada per Irneri penetrà en la nostra terra, hón, sens dupte, degué trovarhi precedents y condicions apropiades a son desenrotllament.

Recordemnos, senyors, del rey en Jaume, no sols per los esplendors de les seves glories militars, sinó encara per sa ferma voluntat en posar los grans fonaments de la nostra constitució civil y política. Ell sentia amor intensa per los seus pobles peninsulars y may no volgué anarsen a venjar la mort de son pare y acceptà lo tractat de Corbeil, fent renuncia a tota supremacia en Llengadoc y Gascunya sens curarse de si obtenia suficient compensació.

Crech, senyors acadèmichs, haver justificat plenament la celebració de la present sentada, sens propòsit de fer cap estudi, sinó sols de posar senzill march al retaule de D. Jaume que van á presentarnos alguns consocis nostres.

DON JAUME Y L'ARXIU REYAL

Per D. FRANCESCH DE BOFARULL Y SANS

Al cercar materia ab que satisfer mon viu desig de cooperar a la solemne commemoració que avuy fa aquesta antiga Corporació, que fou presidida per lo meu benvolgut avi per temps de més de vintinou anys y que per aquest sòl concepte ja li dech tota consideració y estima, no he trovat cosa més apropiada a la sentada que celebràm que donar a conexas algunes curioses noves estretes de la historia que estich scrivint del Arxiu de la Corona d'Aragó y que revelen com també se preocupava lo rey en Jaume de la conservació y reunió dels documents que interessaven tant als afers públichs com als particulars del príncep. Degut al bon seny y cura extraordinaria dels sobirans de la casa reyal de Barcelona, pogué formarse y mantenirse sencer y copiós a través de llargues centuries aquest incomparable dipòsit de documents històrichs, hón hi trobàm día a día tots los recorts scrits en aquesta terra desde que començà sa constitució ab la formació dels comtats.